

Истраживање степена толеранције и могућности културе дијалога студентске популације, као предуслова мирољубиве коегзистенције

Увод:

Различитост подстиче, оплемењује и усавршава, тако скоро сви говоре и мисле, али се често догађа да својим поступцима сами себе демантују. Јер, није довољно то да о добру само причамо, потребно је да свако од нас постане „победилац самога себе“ (Кемпијски, 2001: 71), чиме „менталитетом смирења“ постајемо „универзални људи“ (Манзаридис, 2011: 27). То је крајњи смисао речи: „Боље је бити добар него бити у праву“, које у „свету идеологије где морате да будете у праву чак и кад нисте у праву“ (Рилстон, 2011:55) делују збуњујуће и неоствариво. Међутим, треба се потрудити, и руководно начело у свему овоме треба да буде то „да кроз различитости свако потврди свој идентитет“ (Абазовић, 2010: 86). Што пре човек ово разуме успешније ће живети и стварати.

Треба рећи да сваки сукоб говори о недостатку толеранције и културе дијалога, као и културе надметања, али у добру и ка добру, а не у борби за превласт над другим под теретом страха од губитка и лишавања. Дакле, кад све постане сурова борба за опстанак, и престане бити смислено надметање у лепоти постојања, тада страх стиче превагу и превласт над смислом. Отуда трагична и драстична раздвојеност етике, естетике и гносеологије (добро, лепо и истинито), што резултира сталним сукобима човека са човеком, са несагледивим трагичним последицама по многе, не само сукобљене стране. Пораз је постао мера за све, о победи над собом и у себи као предуслову победе добра нико и не размишља. Тада свако тражи у себи и другоме оно што није исто како би тако препознатим разликама одредио негативан однос према другом и другачијем. Тако разлике престају да буду смислене идентитске одреднице које осмишљавају мирољубиву коегзистенцију, постају разлози за нетрпељивост и сукобе.

Сваки човек је у опасности да га обузме „идентитет отпора“ (Кастелс, 2002: 40), све док не препозна и промисли на прави начин слободу другог и на тај начин постане стварно слободна и одговорна личност. То свакако не може бити тако што пристаје да буде пасивни припадник било ког колективитета (верског, националног или идеолошког). То нам очито илуструје „дрека идентитета“ (Катунарић, 2003: 50), која у последњој деценији прошлог и првој деценији овог века збуњујуће омета многе стваралачке токове. Тако неостварен човек уместо ствараоца постаје обожаватељ или обожавани, навијач или извођач неке представе, што доводи до безличне масификације (Павловић, 2004), у којој се групе идентификују паролама: „Сви смо ми ...“ Да не набрајамо сва имена која су условљена припадношћу и пореклом. Свакога дана се током трагичних деведестеих година увећавао број нових имена „јунака“ иза којих су се покушавали заклањати појединци. То утапање у масу присталица многи су препознали и одбацили, али трагови су још увек остали. Генерација оних који су рођени у тим годинама по самој инерцији порекла није могла да избегне додир са тим појавама које су их без њихове жеље дочекали. Скоро да су од првог корака суочени са таквим понудама и због тога је добро истражити како и колико се све то одразило на животне ставове тих генерација. Успешност је овде условљена искреношћу и непристрасношћу, као и спремношћу за „реконструкцију идентитета и свакодневног друштвеног живота“ (Неш, 2006: 11). То никако не значи заговарање самопорицања, него очувања сопственог идентитета кроз поштовање и уважавање другог и другачијег.

Методолошки оквир

Теоријске основе

На основу доступних извора који расправљају питања изазивања и решавања сукоба, толеранције и културе дијалога настојали смо да изградимо добре теоријске основе као провериве претпоставке у даљем емпиријском истраживачком поступку. Овде је истовремено важно и „сазнање узрока“ и „мењање ствари“, уз недвосмислену анализу доступних садржаја који се баве поменутиим темама. Важно је рећи да чином анализе садржаја не престају даљи стваралачки напори, јер ту се заснива полазиште у стварању добрих могућности квалитативног преконпоновања истих. То није насилна промена садржаја, него је промишљање нових могућности у даљој примени истих. Због тога после почетног дефинисања одређених тема путем индукције, дедукције, анализе и синтезе идентификују се проблеми и изводе хипотезе. Примењиване су методе: ерминевтичка (анализа и систематизација); каузална (препознавање узрочно-последичних веза и односа различитих теорија); конструктива (могућност корелације различитих садржаја). При свему томе трудили смо се да очувамо академски дигнитет испуњавајући најважније услове успешности научног рада: објективност, систематичност, јасност, прецизност и прогресивна креативност.

Методологија истраживања

Јасно је и добро познато да је емпиријско истраживање најбољи могући начин да се потврде или демантују теоријска сазнања. Такође се зна да је примарни циљ сваког истраживача да емпиријско истраживање потврди тачност теоријских тврдњи, истинитост, повезаност и условљеност теоријских дефиниција и класификација са чињеничним стањем. То нас недвосмислено упућује на примарни задатак нашег истраживања: потвдити тачност теоријских тврдњи емпиријским истраживањем. Метода истраживања је дескриптивно-аналитичка, техника је постављање питања уз понуђене одговоре у форми упитника. Анкета је обухватила 200 студената, и то: Високе васпитачке школе струковних студија у Вршцу (70) и Учитељског факултета у Београду – одељење Вршац (130). Упитник је подељен у шест различитих целина (основни подаци, религијски ставови, национални идентитет, навијачка припадност, различити укуси као попришта сукоба, степен толеранције и спремност за дијалог). Постављено је 21 питање уз 123 понуђена одговора на различите теме, уз могућност да свако да другачији одговор на свако питање, од понуђених у тексту упитника.

1.1 Верска, национална, културна и социјална различитост као покретач мирољубиве коегзистенције

Сваки човек има своје порекло и припадност, и то не би требало да буду оптерећујуће чињенице, ради се о реалним идентификаторима личног и колективног идентитета појединца и колективитета. Нажалост, историја нам показује мноштво примера неусаглашености,

супростављености и сукоба до елиминације другог и другачијег. Из сваког сукоба те врсте човечанство је изашло сиромашније за више десетина, стотина и хиљада невиних жртава, а „богатије“ за још један нови колективитет. Често се ради и непрепознатој острашћености која обузима унутрашње биће појединца, да би у одређеном моменту тај неупућени и неопрезни појединац подлегао притиску већине којој припада и постао жртва сукоба. Ту треба расликовати два типа жртве: онога који је настрадао и онога који је учинио акт насиља. Све ово захтева трезвено промишљање о свему и у сваком тренутку, уз несебично залагање свих носиоца идентитетских одредница (друштва, државних институција, науке, вере, школе, политичких и економских чинилаца). Евидентно је да у периоду узавреле младости већина позитивно промишља разликом иако постоје поступци који показују другачије, али је реч о огромној мањини таквих појединаца. Добре информације које долазе као позитивне поруке од поменутих носилаца идентитетских одредница мотивишу младе да превазилазе нетрпељивост. Међутим, каснијим преузимањем одређених функција човек посустане и препусти се површној једностраности.

Већина младих у студентском узрасту је опредељена за дијалог и толеранцију, чак и онда кад је у ранијем периоду током средњошколског период постојао пројављени или прикривени бунт. Јер је то време препознавања, чак и преузимања неких обавеза, суочење са реалним животом и излагање из навијачке једностраности устваралачку динамику. У том стању разлике се доживљавају као добре шансе, и приметан је висок степен толеранције, социјалне солидарности и спремности да се опрости и затражи опроштај. Култура дијалога постаје све приметнија и целоснија, а разговор и договор постају меродавне чињенице у комуникацији.

Верска, национална и културна припадност се промишљају трезвеније и потпуније, без једностране површности и са спремношћу да се други прихвати онакав какав јесте. То прихватање није једнострано и негативно, него је афирмативно, не заснива се на одрицању од себе и свога као предуслову прихватања другог. На тај начин се успоставља добра комуникација у којој је свако порицање себе или другог неумесно и сувишно. Овде је потребно истаћи неколико важних чињеница у вез са верским, националним и идеолошким конфликтима који идеологију претварају у религију, а религију у идеологију. Ту је најопаснија верска нетрпељивост, али треба знати да та нетрпељивост „не долази из вере, већ из верске идеологије и противуречних интереса верских заједница и интересних елита“ (Шушњић, 1996: 52). Кад је у питању национални идентитет треба знати да саможивост до презира према другима увек ствара „закаснеле нације“ (Инђић, 2009:7), или „фрустрирајуће нације“ (Поповић, 2004: 10). Исидора Секулић је својевремено препознала опасност „хистеричног национализма и уског шовинизма који је пун епског певања и запевања, пун ситних жеља и пун немоћних претњи ...“ (Секулић, 1913:169). Јован Цвијић нас опомиње: „Нећемо да постанемо закржљао и учмао народ, прожет релативно слабом и имитаторском културом панонских базена и суседних области, буџачки народ Европе ...“ (Инђић, 2009:151). Из свега наведеног следује да је пред настајућом интелектуалном елитом, коју треба тражити у савременој студентској популацији стоји велики задатак да се оспособе за „културалну иновацију“ (Либе, 2012:117), што значи да промишљају стварње бољих друштвених релација у свим областима живота, од религијских тема преко националних питања до политичких и економских догађања. Овде је умесно поменути речи првог демократског премијера Србије Зорана Ћинђића: „Начин на који нека заједница располаже својом прошлошћу одређује форму њеног идентитета“ (Ћинђић, 1988:77). Само оваквим приступом верским, политичким, културним и другим разликама можемо да изградимо добро стваралаштво, будући неоптерећени разликама.

1.2 Стваралачка одговорност и навијачка острашћеност

Важно је истовремено и тачно препознавање подједнаке опасности и од робовања прошлости и од „склањања са реалних проблема на будућа оптимистичка очекивања“ (Павловић, 2004: 300). На тај начин уместо да будемо одговорни ствараоци постајемо „усамљеници и исељеници из стварности“ (Шушњић, 1994: 140). Тако обесциљени појединци и колективитети постају безлични, а да тога нису ни свесни. Изгубиши самоодрицањем стваралачку одговорност појединци постају присталице или следбеници некога или нечега, који сав свој живот своде на „подржавање“ некога са очекивањем да им он заузврат обезбеди нешто. Што пре постанемо свесни такве пасивизације трезвеније ћемо приступати свим животним догађајима. Због тога је важно и потребно да се у све јавне догађаје, од спортских надметања до политичких манифестација, укључујемо активно а не пасивно. Јер увек уз пасивно иде и агресивно због недоживљеног, што подстиче неумесна форме понашања у намери појединца да „да свој допринос“ Треба се чувати тога, али је то могуће само онда кад у свему показујемо стваралачку одговорност.

Навијачке групе, као и сви пропагатори који увек наступају са позиција непријатељства према свему изван њиховог колективитета су још увек недовољно препозната опасност. Како од стране појединих припадника који се задовољавају следбеничким статусом, тако и од стране оних који „гледају своја посла“ не желећи да покажу животну одговорност. Највећа опасност у свему томе је што се појединци свесно заклањају иза застава и симбола, и не стају на томе него наговарају и друге да се на овај начин идентификују заклањањем иза порекла и припадности. Све ово је обесмислило многе спортске догађаје на којима се скоро увек догађа дупла представа, на једној страни стварни спортски сусрет, а на другој сукоб оних који се представљају као нечије присталице. Уствари, пре се може говорити о недостатку спремности да се на прави начин суоче са животом.

Ово је велико искушење за све, посебно за младог човека који има потребу да стваралачки учествује у друштвеном животу тражећи што боље начине остварења тога. Пристајањем да буде део неке навијачке масе свесно се опредељује за статус пасивног неделатника. То не значи да је обесмишљен сваки облик навијања, него је реч о тражењу нових форми у креацији свих јавних догађаја. Кад су у питању спортски догађаји, онда је важно одредити различите мере учествовања, како у епицентру догађања, на самом терену, тако и на трибинама. Само тако је могуће превазићи све постојеће ризике које доноси сваки скуп на коме присуствује макар и неколико десетина људи. Први предуслов је да свако превазиђе своју самодовољност и затвореност.

1.3 Упознавање другог као предуслов разговора и разумевања

Својевремено је Хајдегер рекао да „не би требало да јадикујемо, требали би да питамо“, што у контексту наше теме значи да је неопходан разговор једних са другима, а не само причање једних о другима. Такође је нетачна тврдња да је „напад најбоља одбрана“, јер нас то води у насиље које је увек „пројекција нашега страха у другог“ (Шушњић, 1994: 173). Све ово почиње тако што се „речи размењују као лопте“, при чему саговорници превиђају да „у повратку лопта није сасвим иста као у повратку“ (Бродел, 1992: 312). Због тога је неопходно да се добро промисли пре одустајања од другог, а добар и сигуран начин успешности јесте спремност појединца да „себе

препозна у мишљењу другог“ (Шушњић, 1994:50). Да се стави на његово место, покушавајући да разуме тога другог, јер на тај начин ће лакше и самога себе разумети. Тако постајемо стварно моћни, али не и насилни, јер смо спремни да „уздигнемо живот другог човека“ (Сиоран, 1989: 112), знајући да је најбољи пут тражења истине „помоћу другог човека“ (Шушњић, 1994: 70). Све ово подразумева давање себе и од себе и тражење и налажење другог без очекивања похвале и узвраћања. Само на тај начин сусрет са другим постаје радост, није мучење јер смо препознали у том другом не само своју супротност него и своју допуну.

Тачно је да онда када „изгубимо право да будемо различити губимо право да будемо слободни“ (Шушњић, 1994: 81), али под теретом осветољубивих нагона и нетолеранције ми то често превиђамо. Превазићи то могуће само онда кад успемо да отколони површност приступа другог и одредимо се за промишљени дијалог. Овде треба имати на уму опомињуће речи: „Немој журити да се сложиш са мном ни мени није све јасно“ (Платонов). На тај начин ћемо превазићи опасност да нам је „све јасно пре него што почне разговор“ (Шушњић, 1994: 203). Нећемо посрнути у површну притворност или дволичност, него ћемо разумети да је разговор „тихи позив до истине и смисла“ (Шушњић, 1994: 12). Само кроз искрени разговор са другим отварамо себи пут ка њему и њему пут ка нама, упознајемо се. Ту је неопходно нелицемерно представљање неоптерећено потребом да се додворавањем изнуди добро мишљење, као и спремност да се други чује и разуме. Све ово је могуће само је потребно да искрено то и желимо будући спремни за несебично себедовање, јер „без ризика и спремности на жртву нема темељне промене“ (Декларација о светској етици, Чикаго, 1993). Овде је кључна чињеница поштовање другог које „исказује несебичност и интеракцију“ (Цвитковић, 2007: 113), где се показује спремност за добронамерност према свима, а не чека се ни подстицање ни узвраћање од њега.

1.4 Култура надметања

Успешност надметања са другим условљена је степеном добронамерности према њему и спремношћу за превазилажење саможивости. То је заиста тешко онда кад „свеки појединац жели да сачува своју слободу задобијањем власти над другим“ (Томас Хобс). Али је могуће онда кад се једни другима „приближавамо у самоунижењу“ (Манзаридис, 2011: 27), и тако одређен појединац постаје „победилац самога себе“ (Кемпијски, 2001: 71). Овако одређен човек сигурно успева у животном остварењу, без обзира колико се то чинило немогућим. То је, заправо, једина могућа логика и пут успешности на свим пољима надметања човека са човеком. Овде је важно и потребно превазићи нестваралачки песимизам који изражавају речи: „Кад год сам био у друштву са људима, вратио сам се мање човек него што сам пре тога био“ (Сенека). Потребно је победити и гордост, коју препознаје у себи и признаје као опасност велики филозоф речима: „Мислим да сам преопак због тога што верујем у себе самога“ (Ниче, 2011: 132). Овде је потребно превазићи потребу осуђивања било кога расуђивањем да „самољубље у нама лако угуши правичност расуђивања“ (Кемпијски, 2001: 42).

Затвореност у себе и неспремност суочења са другим и његовим успехом је нешто што се може назвати Каинов комплекс човечанства (1. Мојс. 4:5-8), где је очигледна неспремност појединца да преброји своје талента и прихвати чињеницу да је други бољи од њега. Посебно у периоду младалачког надметања, када је много тога отворено и под знаком питања важно је код младих

развијати дух толеранције и надметања у врлини без насиља. Тада се многи препознају као саствараоци, а не као супарници и противници. Таквим приступом се искључује могућност груписања једних против других, ствара се позитивна атмосфера у којој свако зна своју меру и на основу се усмерава своје жеље. Због тога треба што више бити у себи, како бисмо у животном надметању са другима проценили свој капацитет и домете не оптерећујући се ни завишћу ни саможивошћу. То је велики филозоф Ниче разумео и због тога говори: „Кад човек не разговара са собом носи маску“ (Шушњић, 1994: 29). На тај начин се самолишавамо сусрета са другим, а сваки сусрет је стварно надематње, али не као нешто негативно, него као заједничко стремљење ка новом и бољем. То веома илустративно сведоче речи: „Разговор са собом је уметност, разговор са другим забава. Зато човек и иде у друштво, у забаву, као вода низ стрмину ...“ (Платонов, 1968: 240). Тада надемтање са другим постаје „озбиљна духовна игра“ (Шушњић, 1994: 27), или „сјајни двобој“ у коме „пресуђује оружије истинољубивости и добронамерности где борци храбро носе своју слободу и воде своју мисао“ (Јингер, 1990: 10). Све ово указује на важност и потребу постојања културе дијалога, као неопходности у разумевању човека са човеком.

1.5 Култура дијалога

Ако прихватимо мишљење да живимо у времену када „људи све више говоре, а све мање разговарају“, што резултира стањем у коме имамо „сувише стручњака за држање говора, али смо прави почетници у вођењу разговора“ (Шушњић, 1994: 10), потребно је да промислимо начине за подстицање културе дијалога. Примарно у вези са тим јесте препознавање личне одговорности, као и поверење у добре намере другог и спремност да се ставимо у службу стварања боље социјалне кохезије. Овде најпре морамо бити свесни чињенице да је проблем савременог човека то што „стално води трку с роковима“ (Киндлон – Томпсон, 2013: 9), што значи да је увек у недостатку времена. Још већа опасност је брзоплетост закључивања која природно следује из чињенице живота набрзину, што треба препознати као опасност коју свако од нас може и мора да уклони у себи. Важна чињеница у свему овоме је сазнање да је „рођењем свакога човека рођена и могућност другачијег погледа на свет“ (Шушњић, 1994:66), што треба да подстиче нашу међусобну отвореност и спремност за разговор и договор. Јер, ако је филозоф са највише сумњи у човекове добре могућности, Ниче, могао да изјави да се „пријатељством окончава непријатељство“ (Ниче, 2011: 22), онда је умесно да и свако од нас покаже спремност да у другоме види „своје непознато ја“. То ће резултирати чињеницом да у нама „при сваком сусрету израста нови човек“ (Шушњић, 1994: 206), јер „човек који тражи разговор са другим човеком уствари тражи истину о обојици ... и то не само оно што је свесно и гласно, него и оно што је потиснуто и занемемело – лик скривеног човека“ (Шушњић, 1994: 23). Тако отвореност на личном плану и разоткривање и суочавање на заједничком плану дијалогу даје посебну димензију и динамику. Тако се ствара дијалогска интеракција у којој „нема мисли о ја без мисли о ти“, јер „разговор није само метода мишљења него и начин живљења, није само гносеолошко него и онтолошко начело“ (Шушњић, 1994: 57; 65).

Најважније у дијалогу је препознавање заједничких именитеља, чиме показујемо да не желимо да останемо „на јаловој површини“, него се опредељујемо за тражење „дубљег идентитета“ (Тејлор, 2011: 382). У том смислу треба стваралачки промишљати предлог: „Ако се број убеђења по којима се људи разликују повећа, онда је важно да се утврди шта је свима заједничко“ (Либе, 2012: 91).

Тада дијалог постаје „изграђен између мене и саговорника ... наша заједничка територија“ (Шушњић, 1994: 31). Овде је важно и потребно „ дозволити другоме да се покаже какав јесте, односно како сам себе разуме ...“ (Абазовић, 2010: 168). Само је важно да то не буде сведено на пасивну толеранцију када само „подносимо другост другог“, него је потребно да буде активна толеранција, као „признавање и поштовање другости другог“ (Бабић, 2004: 36). Заправо, важно је знати да разговарати и договорити се са другим увек претпоставља бити спреман да га саслушаш, разумеш и прихватиш. Никако не сме да буде оптерећено жељом да му наметнеш себе и свој став по сваку цену, као ни пристајањем да се у име неког вишег циља одрекнемо сопствених убеђења. Прихватити другачије значи разумети да не постојим само ја на овоме свету, не одустати од свога убеђења значи показати сигурност сопственог убеђења, а не пркос према другом и другачијем.

2.1 Резултати истраживања:

Резултати истраживања показују нам висок степен спремности студената за дијалог и толеранцију, тако да уочена различитост приступа неким питањима представља позитиван показатељ о постојању њиховог стваралачког промишљања. Истраживање је обухватило 200 студената, и то 178 студенткиња (89%) и 22 студента (11%), што представља приближно реалан бројчани однос мушке и женске популације студената Високе школе и Учитељског факултета.

II

Религијски ставови:

2.1 Верска припадност

- а) православна 190 - 95%
- б) римокатоличка 4 – 2%
- в) протестантска
- г) исламска заједница
- д) атеиста 2 – 1%
- ђ) агностик
- е) не желим да се изјасним 4 - 2%
- ж) _____

Као што се може видети огромна већина студената се изјаснила као православни хришћани, док је јако мали проценат припадника осталих верских заједница, или оних који не верују или не желе да се изјасне. То може бити и недостатак због неравномерне заступљености припадника свих религијских заједница, јер не осликава чињенично стање на терену. Али због ограничених могућности истраживања нисмо могли обезбедити саобразно бројчано стање.

2.2 Степен верске остваривости

Колико познајете вероучење Ваше цркве?

- а) у потпуности 30 - 15%
- б) делимично 120 – 60%
- в) слабо 20 – 10%
- г) не знам уопште, али све прихватам
- д) поштујем традицију, верским питањима се баве верски службеници 24 - 12%
- ђ) не знам и не интересује ме 4 – 2%
- е) атеиста сам и мислим да је то непотребно 2 – 1%
- ж) атеиста сам, али ми не смета верско опредељење других
- з) _____

Кад је у питању познавање вероучења види се да већина делимично познаје (60%), док у потпуности само 15%, слабо 10%. Очекивани су одговори атеиста (1%), као и оних које то не интересује (2%), који и нису хтели да се изјасне о евентуалној верској припадности. Међутим, индикативно је то што њих 12% сматрају да је то тема за верске службенике, а не за њих, опредељујући се тако за следбенички верски пасивизам.

2.3 а Став према веронауци

Сматрате ли да је добро што је веронаука уведена

- а) да 194 - 97%
- б) не, то треба да се учи у верским објектима 2- 1%
- в) немам став 4 – 2%

г) добро је и користи не само верницима

д) _____

Став о верској настави исказан је сходно верској припадности, без много двоумљења, и овде је сувишан сваки коментар.

2. 3 б Који су ефекти верске наставе?

а) учи човека да буде добар и одговоран 160 – 80%

б) нисам о томе размишљао 4 - 2%

в) друштвене односе чини толерантнијим 20 - 10%

г) мислим да нема никаквих ефеката, јер не видим никакве позитивне помаке у друштвеним односима, човек је и даље себичан 1 – 0,5%

д) веома позитивни јер се кроз верску наставу верске заједнице међусобно приближавају 14 – 7%

ђ) више негативни, јер продубљује верске конфликте 1 – 0,5%

е) _____

Кад је у питању препознавање ефеката верске наставе, очекивани су негативне оцене од оних који према самој вери имају негативан став, док су мишљења оних који имају позитиван став подељена између ставова о томе да учи човека да буде добар и одговоран (80%), друштвене односе чини толерантнијим (10%), и утиче на међусобно приближавање верских заједница (7%). Дакле, у први план је стављена лична одговорност, али са указивањем на важност толеранције и добре међурелигијске комуникације. Слободно се може рећи да је препознавање верничке одговорности као интегративног фактора друштвеног бољитка у првом плану, што показује промишљени приступ теми од стране самих студената.

2.4 Да ли и колико учествујете у животу Ваше верске заједнице?

а) редовно одлазим на сва богослужења 20 - 10%

б) идем кад осетим потребу за молитвом 80 - 40%

в) одлазим само на велике празнике 60 - 30%

- г) мислим да је могуће молити се и код куће и на сваком месту 24 - 12%
- д) нисам верник али понекад одем пред неки важан догађај у животу 2 – 1%
- ђ) нисам верник и не идем уопште 4 – 2%
- е) не осећам потребу за заједничком молитвом иако сам верник 10 – 5%
- ж) _____

Кад је у питању богослужбена активност видимо да 2 (1%) од 4 који нису желели да се изјасне о верској припадности одлазе у храм „пред неки важан догађај“, сигурно не на богослужење, него у приватној режији. Кад су упитању они који себе препознају као верници (97%) видимо да само њих 10% одлази на сва богослужења, што је обзиром на слична истраживања на ову тему скоро истоветан проценат. Интересантан је и проценат оних који се изјашњавају као верници, а „немају потребу за заједничком молитвом (5%), као и оних који мисле да је довољно „молити се код куће“, а „могуће је молити се на сваком месту“ (12%). Најбројнији су они који одлазе на богослужење „кад осете потребу“ и „на велике празнике“ 70 % (40 % + 30%). Све ово је „већ виђено“ у скоро свим истраживањима на ову тему и представља илустрацију једног стања народне побожности које траје од раније.

2.5 а Однос према другим верским заједницама

– Да ли имате искуство другачије верске припадности некога из ближе и даље родбине, или комшије?

- а) да, у ближој родбини 10 – 5%
- б) да, једног или неколико даљих рођака 12 - 6%
- в) познајем једног или више комшија припадника других верских заједница 24 – 12%
- г) немам никакво искуство у том погледу 100 - 50%
- д) постоје такви примери, али немам став о томе 54 - 27%
- ђ) _____

Кад су у питању родбинске везе и други односи (комшијски или пријатељски) са припадницима других верских заједница приметан је висок проценат недостатка искуства (50%) и става о томе (27%), што је у коначном збиру висок проценат одсуства међурелигијске комуникације на породичном и пријатељском плану (77%). То у неким случајевима може бити извесна празнина

која производи изолацију и затвореност, што се може превазићи добрим комуникацијама у различитим друштвеним контекстима.

2.5 б Како разумете верску различитост?

а) то је нешто нормално, и не смета ми 133 - 66,05%

б) то је шанса да сви заједно напредујемо у толеранцији 60 – 30%

в) нисам верник и немам став о томе

г) нисам верник, али мислим да је то осетљиво питање на које сваки верник треба да да позитиван одговор 6 – 3%

д) *__нисам толерантан у потпуности, јер нису ни они _____* 1 - 05%

Из одговора на питање о разумевању верске различитости видимо да огромна већина (66,05%) само констатује да је то „нешто нормално и не смета ми“, док се мањи број њих (30%) опредељује за други понуђени одговор о верској различитости као „шанси да сви напредујемо у толеранцији“ Заједнички избор одговора оних који се изјашњавају као атеисти или нису желели да се изјасне о својој верској припадности да „сваки верник треба да у вези са овим да позитиван одговор“ показује висок степен очекивања од верника у међурелигијској комуникацији. Док одговор једног од верника (0,5%) да „није толерантан јер нису ни они“ као „дописан“ што значи да не прихвата ни један од понуђених, показује својом нејасноћом (ко су то они?) извесну брзоплетост. Тим пре што је у следећем питању одговорио да „понекад“ одлази у богомоље других верских заједница.

2.5 в Посећујете ли припаднике других вероисповести на њихове празнике? Да ли им честитате празнике, и да ли се са њима дружите у Вашим и њиховим домовима?

а) увек и са великом радошћу 50 - 30%

б) никад јер не постоји таква навика, иако у мом окружењу живе ти људи 30 – 15%

в) немам искуство у томе, јер не знам за такве случајеве 119 – 54,05%

г) *понекад -----* 1 - 05%

Највећи број испитаника „нема искуство у томе“ (54,05%), док њих 15% одсуство дружења са припадницима других верских заједница правда постојећим навикама. Само њих 30% „увек и са радошћу“ то чини. Из ових података сазнајемо чињеницу о постојању затворености у комуникацији, која је условљена верском припадношћу, што захтева добре едукативне

интервенције које би допринеле упознавању и приближавању припадника различитих колективитета.

2.6 Да ли сте некад били у богомољи припадника неке друге религијске заједнице?

а) да, и то сматрам актом толеранције 70 - 35%

б) да, јер сам желео да увидим разлике како бих могао да изградим добронамерност 50 - 25%

в) не, нисам верник 2 - 1%

г) да, иако нисам верник, јер сматрам све богомоље за важне споменике културе 4 - 2%

д) не, и сматрам да је тако нешто погрешно и непотребно 50 - 25%

ђ) *не* ----- 24 - 12%

Кад је у питању одлазак у богомоље других верских заједница приметно је да већина има искуство одласка у њих (60%), сматрајући то актом толеранције – 35%, и исказујући добронамерност према другачијем – 25%. Они који се изјашњавају као атеисти (1%) остају у томе доследни, док је код оних који нису желели да се изјашњавају о верској припадности присутна истраживачка жеља према „споменицима културе“. Укупно 37% испитаника није било у богомољама других, али је индикативан проценат оних који то сматрају „погрешним и непотребним“ – 25%, што показује постојање непотребне затворености и искључивости према другом и другачијем.

III

Национални идентитет

3.1 Шта је за Вас родољубље?

а) љубав према свом народу у којој има места за све народе и сваког човека 60 - 30%

б) несебичност према заједници, али и отвореност за оне изван те заједнице 40 - 20%

в) спремност да се све учини за свој народ 20 – 10%

г) љубав према својој отаџбини 80 – 40%

д) _____

Половина испитаника родољубље доживљава као љубав према својој отаџбини – 40%, за коју су спремни све да учине – 10%. Друга половина то доживљава као љубав према заједници, уз отвореност и за оне изван те заједнице – 20%, и љубав према свим народима – 30%. Све ово јасно указује на потребу дубљег промишљања чешће и потпуније међуетничке комуникације и културне размене различитих стваралачких достигнућа.

3.3 Шта је за вас национализам?

а) опредељеност за себе и свој народ 70 - 35%

б) опасност која угрожава све који једнострано робују пореклу и припадности 40 - 20%

в) нешто нормално док не постане опасно 30 - 15%

г) врло осетљиво стање које многи не разумеју 59 – 29,05%

д) *спремност да се каже не туђинским наметима* ... _____ 1 - 05%

Овде треба истаћи да 64,05% испитаника нема позитиван став о национализму, већи број од њих мисли да је то „осетљиво“ питање – 29,05%, док 15% сматра да је нормално док не постане опасно, а само 20% директно то истиче као опасност. Као „опредељеност за себе и свој народ“ то види њих 35%, а 0,5% додаје свој одговор којим истиче национализам као „одбрамбени механизам“. Ови резултати недвосмислено показују потребу конкретније едукације младих и процесу препознавања националног идентитета, као и могућих опасности које доноси једностранни приступ. Ипак, охрабрујућа је чињеница то што је код већине испитаника – преко 60% исказана извесна резерва према могућим једностраностима национализма, који може у својој саможивости да угрози национални идентитет више од свих „непријатеља споља“.

IV

Различити начини припадања

4.1 Како разумете различите политичке припадности појединаца

- а) као израз њихове животне слободе 50 - 25%
- б) као спремност појединца да се стави у службу заједнице 30 - 15%
- в) као могућност за стицање моћи и славе 50 - 25%
- г) немам став 50 - 25%
- д) не интересује ме уопште то питање 19 - 9,05%
- ђ) *различитости воде у туђу политику* _____ 1 – 0,5%

Овде је приметан негативан став према политици и политичарима – 55%, и то 25% мисли да је то могућност стицања славе и новца, 25% нема став, а 9,05% игнорише то питање, док 1 испитаник (0,5%) се изјашњава недовољно јасно стављајући акценат на „туђу политику“. Овде не треба превидети ни позитиван став 49% испитаника који у први план стављају слободу избора – 25%, док један део испитаника бављење политиком види као „спремност појединца да се стави у службу заједнице. Не треба превиђати овај позитиван став, јер показује присуство разумевања за оно чиме се бави други, што је свакако показатељ спремности да се препознавањем позитивних вредности код другог свако препоручује као адекватан и одговоран саговорник и сарадник. Са друге стране слободно се може рећи да је примарна незаинтересованост која затвара појединце, тако да они у том стању пре следују ставове појединаца из животне средине него што сами имају изграђен негативан став према другоме.

4.2 Социјалне разлике и друштвена неједнакост

4.2 а Како разумете социјалне разлике, ко је крив за стање друштвене неједнакости?

- а) социјалне разлике су узроковане непоштењем најодговорнијих 70 - 35%
- б) лењост и несналажљивост појединаца је чест узрок њихове неуспешности 30 - 15%
- в) то је стално историјско стање у коме се кривци смењују а сиротиња испашта 98 - 49%
- г) *немам став* _____ 1 - 0,5%
- сви смо криви* _____ 1 - 0,5%

Приметан је пренаглашен негативан став према социјалним разликама, заснован на тражењу кривца, а не на проналажењу решења (35% у први план ставља „непоштење“ вођа, а 49% „испаштање“ сиротиње посматра као историјску неминовност. Лењост и несналажљивост 15% испитаника сматра узроцима сиромаштва појединаца, док 1 испитаник (0,5%) нема став, а 1 (0,5%)

сматра да смо „сви криви“. Очигледно је да је и став на ову тему извучен из друштвеног контекста и оптерећујућег песимизма и неповерења које зауставља добре стваралачке токове. Ипак, ово је заиста тешка тема и имајући то у виду разумемо ставове колега по овом питању. Наравно, оптимизам треба да буде заснован на реалним чињеницама, што је потребно тражити у вези са овом темом.

4.2 б Да ли је могуће задовољавајуће решење социјалних разлика и друштвене неједнакости?

а) јесте, и ту би све религије требало да се постарају 50 - 25%

б) јесте и то могу да реше само политичари 30 –15%

в) јесте, и то је могуће решити само штрајковима и неком новом револуцијом 20 - 10%

г) то је неисправљива неправда 50 - 25%

д) нико не може да реши тај проблем јер су сви саможиви 40 - 20%

ђ) немам став _____ 10 - 5%

Позитиван став о могућности решавања питања друштвене неједнакости има 40% испитаника , 25% сматра да би се по том питању требале више ангажовати верске заједнице, а 15% мисли да би то требали да учине политичари, револуцију и штрајкове као методе решавања заговара 10%. Друга половина испитаника сматра да је то неисправљива неправда – 25%, док 20% саможивост свих нас сматра као непремостиву пререку, док њих 5% нема став, или тачније речено нису заинтересовани. Ово су опомињући подаци за све оне који обављају јавне функције, не због могућих претњи од неке нове револуције, пошто је проценат заговорника ипак мали- 10%. Него због оних 40% који очекују од верских и политичких лидера већу ангажованост. Посебно од верских, и то не би било бављење дневнополитичким темама него заговарањем социјалне правде, која је пожељна и дозвољена тема јер се тиче одговорног живљења. Нико никоме не би замерио ову врсту ангажмана, то нам потврђују многи примери из историје када је ангажовањем свих одговорних чинилаца спречено незнађе и незауоставиво осиромашење људи.

4.3 Навијачка припадност

4.3 а Да ли припадате некој од навијачких група?

а) да, и врло сам активан на свим спортским догађањима 20 - 10%

б) идем на спортске манифестације, навијам за свој клуб, али не припадам ни једној од постојећих навијачких група 30 - 15%

в) волим спорт, али немам навику одласка на спортске манифестације, радије спортске догађаје пратим на малим екранима због насиља на истим 80 - 40%

г) немам интересовање за спортске догађаје због школских обавеза 30 - 15%

д) понекад одем на неку спортску манифестацију, али без навијачких реквизита и острашћености према било коме, иако навијам за одређени клуб 20 - 10%

ђ) сматрам да је такав начин јавног експонирања погрешан, иако ја навијам за одређени клуб 20 - 10%

е) _____

Више од половине испитаника – 55% нема навику посећивања спортских догађаја, и то због насиља на њима – 40%, а због школски обавеза 15%. На спортске догађаје одлази 25% испитаника, и то 10% су активни навијачи, док њих 15% навијају за своје клубове „индивидуално“. Понекад одлазе на спортске догађаје 20%, и то без навијачких реквизита иако навијају за одређени спортски клуб. Наведени подаци икажују на потребу да надлежни настоје да све спортске догађаје ослободе од свих недостатака и сувишности, што би омогућило присуство студентске популације у већем броју, што би био сигуран допринос промоцији толеранције и ненасиља.

4.3 б Да ли сте присуствовали или учествовали у неком вербалном или другом сукобу навијача? Какав је Ваш став о томе?

а) учествовао сам тако што смо се надвикивали са „противницима“, и то ми је годило 10 – 5%

б) присуствовао сам и није ми било пријатно 30 – 15%

в) имам јако лоше искуство у вези са тим 20 – 10%

г) мислим да је то бесмислено поступање 40 - 20%

д) спортске догађаје треба ослободити од оваквих поступака 60 - 30%

ђ) не идем на спортске догађаје и немам искуство ни став о томе 40 – 20%

е) _____

Половина испитаника увиђа потребу да се спортски догађаји ослободе од сукоба навијачких група, само 5% има „позитивно“ искуство у вези са сукобима на стадионима. Иако се ради о „надвикивању“ ипак је то нешто што није добро, што потврђују негативни ставови 25% учесника

таквих догађања. Треба рећи да 20% испитаника не показује никакву заинтересованост за ове догађаје, али због 80% заинтересованих остаје отворено питање о начину исправног и дуготрајног превазилажења тих горућих и нарастајућих проблема.

V Различити укуси као разлог за сукоба

5.1 Да ли сматрате да је могуће разлике решавати једино сукобом?

а) да, јер само елиминацијом разлика је могуће доћи до решења 10 – 5%

б) да, јер то многи желе 4 – 2%

в) не, јер разговор је најбоље средство за решавање свих проблема 120 – 60%

г) сукоб је показатељ стварне слабости свих неодговорних учесника 66 – 33%

д) _____

Охрабрујуће делује проценат испитаника који се опредељују за разговор као начин решавања проблема. Кад се томе дода мишљење 33% испитаника да је сукоб показатељ стварне слабости заговорника и учесника, онда је 7% присталица сукоба незнатна мањина са којом се може успоставити сарадња давањем нове могућности да промисле и промене своје ставове.

5.2 Да ли сте спремни увек да свима све опростите?

а) да, безрезервно и непоколебљиво 50 - 25%

б) да, али ако са друге стране постоји извињење 120 - 70%

в) не, јер то би био кукавички поступак 6 - 3%

г) не, јер ни мени нико ништа не опрашта 2 – 1%

д) *да након неког времена* _____ 2 – 1%

Кад је у питању спремност да се другоме опрости, код већине (70%), постоји одређена задршка условљена постојањем извињења. Доста мањи број испитаника (25%) је спремно да безрезервно и непоколебљиво опрости, док 3% то сматра „кукавичким чином“, а 1% своје неправдање оправдавају неправдањем других, док 1% „након неког времена“ опрашта другима увреде. Ови резултати показују спремност већине (95%) на праштање, само остаје питање даљег унапређивања

истог тако да не буде заустављено захтевом за извињење. Али, обзиром на животно доба испитаника слободно можемо закључити да се по том питању може много тога доброг учинити.

VI

Степен толеранције и процена спремности за дијалог

6.1 Шта по Вама значи опростити некоме нешто?

- а) превазићи злопамћење и не двоумити се и не приговарати никоме због тога 70 -35%
- б) опростити, али не заборавити да смо опростили, да се зло дело не понови 60 – 30%
- в) кад се прихвати његово извињење 40 – 20%
- г) кад се претходно санкциониша пропуст и надокнади штета могуће је опростити 20 – 10%
- д) људима не треба праштати 6 - 3%
- ђ) неке ствари никада не бих могао да опростим никоме 4 – 2%
- е) _____

Мање од половине испитаника (35%) сматра да опростити некоме значи превазићи злопамћење, али је то већи проценат од оних који су у претходном питању исказали спремност да безрезервно и без извињења опросте другоме (25%). Приметно је да имамо 50% оних који не желе да забораве да су опростили (30%), док други и даље извињење истичу као једини пут до праштања (20%). И овде је приметно смањење у односу на претходних 70% који без извињења не желе да размишљају о праштању. Преосталих 15% заговарају санкције (10%), а неки никако ништа не могу да опросте (3%), док други „неке ствари“ не могу да опросте (2%). Све ово је, ипак, у једном стваралачком превирању што отвара добре могућности помирења и праштања без условљавања и са стварном искреношћу. Обзиром како је ова тема друштвено третирана наведени резултати су не само обећавајући и охрабрујући, него и стварно задовољавајући.

6.2 Како разумете извињење? Да ли сте се некада неком извинили?

- а) то је одговорно понашање и ја се трудим да се одмах извиним онима које на неки начин увредим, кад то уочим или ми на то неко укаже 100 - 50%
- б) онај ко зна да се извини показује се као човек који је отворен за културу дијалога 50 – 25%

в) не извињавам се свима увек 10 – 5%

г) не извињавам се никада никоме 6 – 3%

д) сматрам да је то кукавичлук 8 – 4%

ђ) треба пре лошег поступања размишљати, после учињеног недела извињење је безначајно и непотребно 26 - 13%

е) _____

Из одговора на ово питање сазнајемо да 75% испитаника има позитиван став према извињењу, којим се показује одговорност (50%) и спремност за културу дијалога (25%). Преосталих 25% има негативан приступ самом извињењу, или религијским речником речено покајању. Њих 13% сматра да треба пре учињеног дела размишљати, а после увреде и недела извињење је безначајно – 13%. Док ае 5% извињава селективно, а 3% се не извињава никад никоме ни за шта, док 4% то сматрају кукавичлуком. Треба рећи у вези са овим да огроман проценат позитивних ставова показује стваралачку отвореност, коју бе доводи у питање постојање одређеног броја недоумица у вези са праштањем, покајањем и извињењем.

6.3 Да ли имате искуство решења неког проблема дијалогом?

а) да, и врло је позитивно 100 – 50%

б) да, али је негативно, по народној речи „добар и луд су браћа“ 40 – 20%

в) не, јер како народ каже: „Кад се хлеб преломи на поле нема више састављања“ 40 – 20%

г) пробао сам више пута, али безуспешно 10 – 5%

д) немам, јер немам ни искуство сукоба 10 – 5%

ђ) _____

Веома интересантан је податак о томе да је 50% испитаника имало позитивно решење неког проблема дијалогом, и ту чињеницу не умањује ни то што 40% има негативно искуство. Упозоравајућа чињеница је то да само 5% испитаника није имало искуство сукоба, али је значајно истаћи и мали проценат неуспешности у покушају решавања спора дијалогом – 5%. Све ово представља добре показатеље који треба да нас непрестано охрабрују у опредељењу за изграђивање још смисленије културе дијалога.

6.4 Шта мислите о стању културе дијалога у наше време?

- а) неопходна је јер доприноси добрим решењима 90 - 45%
- б) не постоји ни на једном нивоу, од породичних до других веза и односа 20 - 10%
- в) постоји, али је у много чему неостварена 60 - 30%
- г) треба је практиковати без много расправа 20 - 10%
- д) условљена је личним поступком сваког појединца 10 - 5%
- ђ) _____

Више од половине испитаника (55%) заговара неопходност културе дијалога (45%), тврдећи да је треба практиковати без много расправа (10%). Интересантна је тврдња не малог броја испитаника (30%) о постојању, али неостварености културе дијалога. Очигледно је њихово чекање добрих резултата, које би било смисленије ако би се креативним чињењем осмислило као заговарање и остваривање исте, што препознаје и процентуално најмања група (5%) која истиче „лични поступак сваког појединца“ као неродавну чињеницу. Јасно је, дакле, да постоји скоро слично одређење о култури дијалога код свих испитаника, уз извесне нијансе које се могу осмислити и прилагодити у циљу даље промоције исте.

6.5 Ко би требао да осмишљава културу дијалога?

- а) друштвене елите (политичке вође, верски великодостојници, интелектуалци ...) 120 - 60%
- б) потребна је законска регулатива 20 - 10%
- в) без стваралачке слободе сваке личности све споља је насиље 40 - 20%
- г) свако појединац треба да се труди, а не да очекује готова решења 20 - 10%
- д) _____

Из добијених одговора сазнајемо да је пристно стварно поверење у државне и друштвене институције у вези са овим питањем, што није био случај у вези са решавањем социјалне правде. Чак 70% се опредељује за потребу укључивања друштвених елита (60%) и доношења одређених закона који би уредили ту област (10%). Од ових ставова не одударају ни мишљења о потреби постојања стваралачке слободе личности (20%), где ангажовани појединац ствара боље услове, а не очекује готова решења (10%). Тако ова закључна мишљења на крају упука и поред свих својих разлика представљају охрабрујуће чињенице које гарантују успешност подизања културе дијалога међу нама на највиши могући ниво.

Закључак

Определивши се за тражење решења уместо прозивања другог као кривца, под теретом неуспешног самооправдања, важно је да задржимо непоколебивост у опредељењу за културу дијалога и толеранцију. Тада су и празно критизерство и бесмислени песимизам лоше одреднице које треба избегавати. Све наше различитости на тај начин постају динамичне категорије које нас покрећу једне према другима, не доживљавамо их као непремостиве препреке. Верска, национална и идеолошка припадност су позитивни идентификатори који нас не раздвајају, него одређујући свакога од нас појединачно подстичу креативно заједничење једних са другима.

Култура суживота где смо опредељени за принцип „живи и пусти другог да живи“, и уз то још и „веруј или немој веровати, али дозволи и другоме да верује на свој начин или да не верује уопште“. Уз тога даље следује договор о спорним питањима са јасним одређењем у вези са тим „слажемо се да се не слажемо“, али се због тога нећемо презирати и прогонити до бесмисла и безнађа. Само је важно да једни у другима увек видимо истовремено и „своју супротност и своју допуну“, што ће наше разлике учинити добрим путоказима једних према другима.

Литература:

- Абазовић, Д (2010), Религија у транзицији, Сарајево.
- Бабић, М. (2006), Католичанство и европске интеграције, Зборник: Религија и европске интеграције, Сарајево.
- Библија, Свето писмо старог и новог завета (2010), Свети архијерејски синод СПЦ, Београд
- Бојанин, С. (2002), Тајна школе, Београд.
- Бродел, Ф. (2000), Списи о историји, Београд.
- Ђинђић, З. (1988), Југославија као недовршена заједница, Нови Сад.
- Инђић, Т. (2009), Технологија и културни идентитет, Београд.
- Јингер, Е. (1990), На мермерним литицама, Вршац.
- Кастелас, М. (2002), Моћ идентитета, Загреб.
- Катунарић, В. (2003), Спорна заједница, Загреб.
- Кемпијски, Т. (2001), Угледање на Христа, Ваљево.
- Либе, Х. (2012), Религија после просветитељства, Београд.
- Манзаридис, Г. (2011), Глобализација и универзалност, Београд.
- Ниче, Ф. (2011), Антихрист, Београд.
- Павловић, В. (2004), Цивилно друштво и демократија, Београд.
- Платонов, А. (1968), Тајанствени човек, Београд.
- Сиоран, Е. (1989), Сузе и свеци, Нови Сад.
- Сол, Ц. (2012), Пропаст глобализације и преобликовање света, Београд.
- Стојановић, Љ. (2013), Култура дијалога, Вршац.
- Тејлор, Ч. (2011), Доба секуларизације, Београд.
- Цвитковић, И. (2007), Социјална научавања у религијама, Сарајево.
- Шушњић, Ђ. (1994), Дијалог и толеранција, Београд.

Прилог:

Упитник

Поштовани,

Молимо Вас да прихватите позив студената Високе васпитачке школе струковних студија „Михаило Палов“ из Вршца, који су укључени у пројекат „Претварање потенцијала у постигнућа“, и одговорите на постављена питања која су пред Вама. Циљ истраживања је испитивање степена толеранције и стварне спремности за дијалог као начин решавања постојећих друштвених различитости. Одговарајете заокруживањем једног од понуђених одговора, или додавањем Вашег другачијег мишљења на крају свих понуђених одговора, на обележеној линији. Анкета је анонимна и употребиће се само у наведене сврхе.

УПИТНИК:

I

а) пол

б) узраст

в) статус

- студент ... године

II

Религијски ставови:

2.1 Верска припадност

- а) православни
- б) римокатоличка
- в) протестантска
- г) исламска заједница
- д) атеиста
- ђ) агностик
- е) не желим да се изјасним
- ж) _____

2.2 Степен верске остваривости

Колико познајете вероучење Ваше цркве?

- а) у потпуности
- б) делимично
- в) слабо
- г) не знам уопште, али све прихватам
- д) поштујем традицију, верским питањима се баве верски службеници
- ђ) не знам и не интересује ме
- е) атеиста сам и мислим да је то непотребно
- ж) атеиста сам, али ми не смета верско одређење других
- з) _____

2.3 а Став према веронауци

Сматрате ли да је добро што је веронаука уведена

а) да

б) не, то треба да се учи у верским објектима

в) немам став

г) добро је и користи не само верницима

д) _____

2. 3 б Који су ефекти верске наставе?

а) учи човека да буде добар и одговоран

б) нисам о томе размишљао

в) друштвене односе чини толерантнијим

г) мислим да нема никаквих ефеката, јер не видим никакве позитивне помаке у друштвеним односима, човек је и даље себичан

д) веома позитивни јер се кроз верску наставу верске заједнице међусобно приближавају

ђ) више негативни, јер продубљује верске конфликте

е) _____

2.4 Да ли и колико учествујете у животу Ваше верске заједнице?

а) редовно одлазим на сва богослужења

б) идем кад осетим потребу за молитвом

в) одлазим само на велике празнике

г) мислим да је могуће молити се и код куће и на сваком месту

д) нисам верник али понекад одем пред неки важан догађај у животу

ђ) нисам верник и не идем уопште

е) не осећам потребу за заједничком молитвом иако сам верник

ж) _____

2.5 а Однос према другим верским заједницама – Да ли имате искуство другачије верске припадности некога из ближе и даље родбине, или комшије?

а) да, у ближој родбини

б) да, једног или неколико даљих рођака

в) познајем једног или више комшија припадника других верских заједница

г) немам никакво искуство у том погледу

д) постоје такви примери, али немам став о томе

ђ) _____

2.5 б Како разумете верску различитост?

а) то је нешто нормално, и не смета ми

б) то је шанса да сви заједно напредујемо у толеранцији

в) нисам верник и немам став о томе

г) нисам верник, али мислим да је то осетљиво питање на које сваки верник треба да да позитиван одговор

д) _____

2.5 в Посећујете ли припаднике других вероисповести на њихове празнике? Да ли им честитате празнике, и да ли се са њима дружите у Вашим и њиховим домовима?

а) увек и са великом радошћу

б) никад јер не постоји таква навика, иако у мом окружењу живе ти људи

в) немам искуство у томе, јер не знам за такве случајеве

г) _____

2.6 Да ли сте некад били у богомољи припадника неке друге религијске заједнице?

а) да, и то сматрам актом толеранције

б) да, јер сам желео да увидим разлике како бих могао да изградим добронамерност

в) не, нисам верник

г) да, иако нисам верник, јер сматрам све богомоље за важне споменике културе

д) не, и сматрам да је тако нешто погрешно и непотребно

ђ) _____

III

Национални идентитет

3.1 Шта је за Вас родољубље?

а) љубав према свом народу у којој има места за све народе и сваког човека

б) несебичност према заједници, али и отвореност за оне изван те заједнице

в) спремност да се све учини за свој народ

г) љубав према својој отаџбини

д) _____

3.3 Шта је за вас национализам?

а) опредељеност за себе и свој народ

б) опасност која угрожава све који једнострано робују пореклу и припадности

в) нешто нормално док не постане опасно

г) врло осетљиво стање које многи не разумеју

д) _____

IV

Различити начини припадања

4.1 Како разумете различите политичке припадности појединаца

- а) као израз њихове животне слободе
- б) као спремност појединца да се стави у службу заједнице
- в) као могућност за стицање моћи и славе
- г) немам став
- д) не интересује ме уопште то питање
- ђ) _____

4.2 Социјалне разлике и друштвена неједнакост

4.2 а Како разумете социјалне разлике, ко је крив за стање друштвене неједнакости?

- а) социјалне разлике су узроковане непоштењем најодговорнијих
- б) лењост и несналажљивост појединаца је чест узрок њихове неуспешности
- в) то је стално историјско стање у коме се кривци смењују а сиротиња испашта
- г) _____

4.2 б Да ли је могуће задовољавајуће решење социјалних разлика и друштвене неједнакости?

- а) јесте, и ту би све религије требало да се постарају
- б) јесте и то могу да реше само политичари
- в) јесте, и то је могуће решити само штрајковима и неком новом револуцијом
- г) то је неискправљива неправда
- д) нико не може да реши тај проблем јер су сви саможиви
- ђ) _____

4.3 Навијачка припадност

4.3 а Да ли припадате некој од навијачких група?

- а) да, и врло сам активан на свим спортским догађањима
- б) идем на спортске манифестације, навијам за свој клуб, али не припадам ни једној од постојећих навијачких група
- в) волим спорт, али немам навику одласка на спортске манифестације, радије спортске догађаје пратим на малим екранима због насиља на истим
- г) немам интересовање за спортске догађаје због школских обавеза
- д) понекад одем на неку спортску манифестацију, али без навијачких реквизита и острашћености према било коме, иако навијам за одређени клуб
- ђ) сматрам да је такав начин јавног експонирања погрешан, иако ја навијам за одређени клуб
- е) _____

4.3 б Да ли сте присуствовали или учествовали у неком вербалном или другом сукобу навијача? Какав је Ваш став о томе?

- а) учествовао сам тако што смо се надвикивали са „противницима“, и то ми је гдоило
- б) присуствовао сам и није ми било пријатно
- в) имам јако лоше искуство у вези са тим
- г) мислим да је то бесмислено поступање
- д) спортске догађаје треба ослободити од оваквих поступака
- ђ) не идем на спортске догађаје и немам искуство ни став о томе
- е) _____

V Различти укуси као разлог за сукоба

5.1 Да ли сматрате да је могуће разлике решавати једино сукобом?

- а) да, јер само елиминацијом разлика је могуће доћи до решења
- б) да, јер то многи желе

- в) не, јер разговор је најбоље средство за решавање свих проблема
- г) сукоб је показатељ стварне слабости свих неодговорних учесника
- д) _____

5.2 Да ли сте спремни увек да свима све опростите?

- а) да, безрезервно и непоколебљиво
- б) да, али ако са друге стране постоји извињење
- в) не, јер то би био кукавички поступак
- г) не, јер ни мени нико ништа не опрашта
- д) _____

VI

Степен толеранције и процена спремности за дијалог

6.1 Шта по Вама значи опростити некоме нешто?

- а) превазићи злопамћење и не двоумити се и не приговарати никоме због тога
- б) опростити, али не заборавити да смо опростили, да се зло дело не понови
- в) кад се прихвати његово извињење
- г) кад се претходно санкциониша пропуст и надокнади штета могуће је опростити
- д) људима не треба праштати
- ђ) неке ствари никада не бих могао да опростим никоме
- е) _____

6.2 Како разумете извињење? Да ли сте се некада неком извинили?

- а) то је одговорно понашање и ја се трудим да се одмах извиним онима које на неки начин увредим, кад то уочим или ми на то неко укаже.
- б) онај ко зна да се извини показује се као човек који је отворен за културу дијалога
- в) не извињавам се свима увек

г) не извињавам се никада никоме

д) сматрам да је то кукавичлук

ђ) треба пре лошег поступања размишљати, после учињеног недела извињење је безначајно и непотребно

е) _____

6.3 Да ли имате искуство решења неког проблема дијалогом?

а) да, и врло је позитивно

б) да, али је негативно, по народној речи „добар и луд су браћа“

в) не, јер како народ каже: „Кад се хлеб преломи на поле нема више састављања“

г) пробао сам више пута, али безуспешно

д) немам, јер немам ни искуство сукоба

ђ) _____

6.4 Шта мислите о стању културе дијалога у наше време?

а) неопходна је јер доприноси добрим решењима

б) не постоји ни на нједном нивоу, од породичних до других веза и односа

в) постоји, али је у много чему неостварена

г) треба је практиковати без много расправа

д) условљена је личним поступком сваког појединца

ђ) _____

6.5 Ко би требао да осмишљава културу дијалога?

а) сваки одговоран човек

б) друштвене елите (политичке вође, верски великодостојници, интелектуалци ...)

в) потребна је законска регулатива

г) без стваралачке слободе сваке личности све споља је насиље

д) свако појединац треба да се труди, а не да очекује готова решења

ђ) _____

Хвала Вам на сарадњи.

Проф. др Љубивоје Стојановић са сарадницима